

(داستان تنبک)

بیاییم با هم تاریخ را ورق بزنیم و کمی به عقب برگردیم و با نگاهی عمیق سیر تحول این ساز پی پیرایه و ساده را از زوایای مختلف و آنچه که بر او گذشته ، البته بطور اجمال بررسی کنیم. در این وادی و از بدو شکل گیری ، ساز تنبک با نامهای گوناگون جلوه کرده و شناخته شده است.

تَبَنگ ، تُنَبک ، خُنَبک ، خُمک ، دُمَبَلک دُنَبک ، مُبَک ، دُمَبک و مدتی هم با نام ضرب خودنمایی کرد.

و حال داستان جالبی که برای این آلت کوبه ای اتفاق افتاد:

شورای جهانی موسیقی که بزرگترین و مهم ترین تشکیلات موسیقی در جهان می باشد، زیر مجموعه های بسیاری دارد که در کشورهای مختلف و در شاخه های گوناگون مشغول فعالیت هستند. از جمله در منطقه ی آسیا و اقیانوسیه ، زیر پوشش یونسکو ، و دو مرکز فرهنگی در هندوستان و ژاپن در زمینه های مختلف از جمله موسیقی فعالیت می کنند. در سال 1371 (1992) جلسه ای در شهر دهلی نو تشکیل گردید. در نشست های این شورا و تصمیم گیری در باره ی پروژه ویا ایده های موسیقایی نوبت به پروژه ای میرسد که پس از گفتگو و بررسی های لازم به تصویب تمامی اعضای حاضر در جلسه می انجامد. در این گردهمایی پیشنهاد شد که کشورهای عضو ، یکی از سازهای سنتی خود را در قالب صوتی و تصویری همراه با شرحی ، عرضه و معرفی نماید. با توجه به اساس و ساختمان ساده ولی با تکنیک های متنوع در ساز تمبک بویژه از زاویه ی تنبک نوازی (که ظاهراً و به قولی نام خود را از فضای موسیقی دو فیگور اجرایی تم یک گرفته است) و بهره گیری از ده انگشت دو دست که با کمی تأمل و دقت میتوان ادعا نمود که تحقیقاً و بدرستی در هیچ کدام از انواع سازهای کوبه ای جهان مشاهده نمی شود و معمول نیست، توسط باریک اندیشان این مرز و بوم و طی شرح مبسوطی بعنوان غنی ترین ساز این خانواده از لحاظ تنوع صوتی ، به دو مرکز مذکور در ژاپن و هندوستان معرفی شد. جلسه ی بعدی در شهر توکیو (ژاپن) تشکیل میشد. بنابراین ضمن فیلم برداری مراحل ساخت تمبک (تنبک) و اجرای یک گفتگو در قالب هم نوازی بین ساز تمبک و قانون و نیز تک نوازی توسط استاد برجسته ی این ساز محمد اسماعیلی (شاگرد به حق چهره ای شناخته شده و صاحب نام و سبک ، استاد حسین تهرانی) ارسال شد. در ژاپن پس از مشاهده ی موارد ارسالی بسیار تحت تأثیر قرار گرفتند و ضمن تحسین فراوان و رأی ، کامل بیان کردند برآستی تمبک غنی ترین ساز کوبه ای جهان میباشد. شاید هم تحت تأثیر نوای این ساز بوده که ادیبان ما جسته گریخته در میان سخنان خود اینگونه اشاره کرده اند:

در تماشای دل بد گوهران می زدی خُنَبک برآن کوزه گران

چون سماع آمد زاول تاگران مطرب آغازید یک ضرب گران

و نیز برداشت استاد سخن "سعدی" از واژه ضرب به معنای آهنگ و نغمه بود که چنین گفت:

همچو چنگم سر تسلیم و ارادت در پیش تو به هر ضرب که خواهی بزن و بنوازم

باری مجموعه ی ساز های آسیا و اقیانوسیه مدتی بعد از نشست توکیو به صورت یک نوار به مدت صدو یک دقیقه ای همراه با دفترچه ای توسط مرکز فرهنگی آسیا و اقیانوسیه وابسته به یونسکو ، در کشور ژاپن منتشر گردید.

همچنان که ما به آثار گذشتگان نیازمندیم و بدون آثار مکتوب و مصوت آنان فاقد ریشه ایم، آیندگان هم سخت به کارهای ما چشم دوخته اند و بی صبرانه چشم براه قدوم فرهنگی و هنری ما هستند. هنر بطور اعم و هنر محجور موسیقی بطور ویژه که طی قرون و سالیان متممادی بوسیله ی صاحبان ملک و مکت و مال و نیز بسبب ناملایمات و معضلات سیاسی اجتماعی ، بارها و بارها مورد بی حرمتی و بی توجهی بوده و نیز دچار فترت طولانی شده است و گهگاه در مقاطعی جهت پیشبرد مقاصدشان بعنوان ابزار از آن استفاده می کردندوبی شک دغدغه ی جلوه و شکوفایی همه جانبه ی موسیقی را نداشتند.

بنابراین هیچگاه در این مرزوبوم به هنر موسیقی به دیده ی ضرورت نگاه نشده و صرفاً شکل تفنن داشته است. تنها یک مورد و آن در عهد ساسانیان بدلیل اهمیت و شأن ویژه ای که برای موسیقی قایل بودند طبیعتاً موسیقیدانهای بزرگی رشد کردند و بعدها در برگ برگ تاریخ دریاة ی آثارشان خواندیم. در جامعه ی این عهد، سه طبقه ی ممتاز وجود داشت که اهالی هنر یکی از آنها بود و برآن وزیر تعیین می نمودند. در قالب تبادل مسایل فرهنگی و هنری بسبب هجرت ویا دعوت متقابل از موسیقیدانان و یا به قول زیان آن ایام رامشگران فراوانی از هند به ایران و متقابلاً از ایران به بلاد اطراف و اکناف فرستاده میشدند که این خود اثرگذاری را به همراه داشت.

Shiraz-Beethoven.ir

باری کشور عزیز ما بعد از انقراض ساسانیان دچار بحرانهای سیاسی اجتماعی و تجاوزات مکرر گشت و بارها و بارها امتداد مسیر هنری به موی رسید و بسبب وجود یاریک اندیشان مقطعی، هیچگاه این رشته پاره نشد.

در مورد کتاب قطعاتی برای تمبک و تمامی دستور العمل های نوشته شده ی این وادی، ملهم شدن از آثار قبلی و تراوش شده از ریشه را خوشبختانه در بردارد و باید یادآور شد که کار و کوشش و سلیقه و خلاقیت از یک سوی و از سوی دیگر همت و بردباری گذشتگان و پیشکسوتان وادی مذکور سبب ساز راه و روش صحیح تر و نیز موارد آموزشی بوده است. با این حال باید اذعان داشت راه و روش و زاویه ی نگاه نسلهای بعدی میتواند و باید تکمیل کننده ی راه گذشتگان باشد. گاه ابراز مطلبی نو و توجه به یک نکته که از دید دیگران پنهان مانده، دریچه ای می شود به دنیای وسیع و پرسه های قابل توجهی در یک وادی.

کتاب حاضر حاصل چنین نگاهی است و بی شک مفید و قابل استفاده ی علاقمندان و هنرجویان تمبک. باید توجه داشته باشیم خلق هر اثر در مقطع تولد، بی شک دارای نقاط قوت و ضعف می باشد و همانگونه که مولف این کتاب با فروتنی بسیار بدین مطلب اشاره نموده اند و با بزرگواری و مهر فراوان از بزرگواران هنر، خواستار نقد این مجموعه شده اند. و چقدر زیاست بررسی و مطالعه و آموزش این مجموعه به طلبه های این راه و نقدی از روی خیرخواهی به منظور پیشبرد هنر تمبک نوازی از زوایای مختلف.

در بین موارد مذکور در کتاب قطعاتی برای تمبک، موردی که از نظر این حقیر بسیار جالب و درخور تقدیر می باشد، عرضه ی تمرینها با دو روش کاملاً متفاوت از نظر نگارش و تدوین متداول است. این نگاه خالی از تعصب، بینش و درک بالای مولف را میرساند. باشد که این برخورد و نگاه در بین اهالی هنر، روز به روز جای بیشتری باز کند.

از درگاه هستی بخش، توفیق روزافزون جناب آقای محمود رفیعیان را در ارتقاء این ساز خواستارم.

به مصداق سخن قصار هنرمند فرهیخته "حسین تهرانی" که براستی جایگاه و شخصیتی که بدین ساز بخشید غیر قابل انکار می باشد، گفت و با فروتنی بسیار گفت:

(تمبک را از زیر صفر، به صفر رساندیم، باشد که آیندگان باهمین منظور راه را ادامه دهند)

اسماعیل تهرانی

تیرماه 1396

Shiraz-Beethoven.ir

26. $\frac{6}{16}$

Shiraz-Beethoven.ir

27. $\frac{12}{8}$

13. $\frac{6}{8}$

Shiraz-Beethoven.ir